

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р **Цеца Димитрова Коларова**
(Катедра „Социална педагогика и социално дело“, ФНОИ,
СУ „Св. Климент Охридски“)

за публична защита пред научно жури

на дисертационен труд
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 1. Педагогически науки,
по професионално направление
1.2. Педагогика /Теория на възпитанието и дидактика – Дидактика/
на тема

„КОНЦЕПТУАЛНО-ПРАКСИОЛОГИЧЕН МОДЕЛ ЗА УСВОЯВАНЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНА ОБРАЗНОСТ ЧРЕЗ ОБУЧЕНИЕТО ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО (I – IV КЛАС)“

Автор на дисертацията: ас. Красимир Савков Костов

Научен ръководител на докторанта: доц. д-р Коста Герджиков

Общо представяне и характеристика на кандидата, процедурата и труда

Красимир Костов е широко-скроен и философски-мислещ човек, който през годините придобива различни педагогически квалификации и притежава богат житейски и професионален опит. От 2018 г. той е асистент по дидактика, а по-късно е зачислен и като докторант с научен ръководител доц. д-р Коста Герджиков към Катедра „Социална педагогика и социално дело“ във ФНОИ, СУ „Св. Климент Охридски“.

Съгласно фактите цялостната процедура по подготовката на докторанта и създаването на дисертацията е законосъобразна и отговаряща на всички изисквания на ЗРАСРБ, ППЗАСРБ и Правилника за УД на СУ „Св. Климент Охридски“.

Като изследователски-търсеца и творчески-настроена личност, Красимир Костов разработва тема, която отразява разнообразието на неговите интереси и способности, и днес пред нас той представя дисертационен труд в полето на дидактиката, в който защитава своя авторска теза, издигната в резултат от натрупани впечатления от неговата дългогодишна практика и отразяваща личната му убеденост в нейната достоверност.

Не мога да не отбележа още едно обстоятелство – поради условията на пандемия, в която в момента живее целият свят, предварителният замисъл на дисертацията сериозно е променен в хода на провеждане на изследването... Всеки, който е правил научна разработка, знае цената на подобна промяна, а за дисертация – цената е още по-голяма... Това обстоятелство

и довеждането на изследването до днешната защита показва не само психическата и духовната устойчивост на нашия колега като личност, но и сериозната му подготовка, както и неговата методологическа и изследователска компетентност. Нещо повече – в този контекст дори може да се твърди, че в дисертацията се прилагат някои правила на качествените изследвания. И това е своеобразно богатство за реалността на българската педагогическа наука.

На вътрешното обсъждане в катедрата аз също присъствах и изразих отношение, а Красимир Костов спокойно и аргументирано направи изложение, отговори на поставените въпроси и достойно защити дисертационния си труд.

Оценка на съдържанието

Дисертационният труд на Красимир Костов осмисля, проверява и утвърждава одобрена от него педагогическа практика, но едновременно с това концептуализира в контекста на дидактическата теория праксиологичен модел за усвояване на художествената образност в и чрез обучението на децата от I до IV клас по изобразително изкуство. Постигнатият резултат убедително съчетава знания и компетентности по дидактика и визуални изкуства, като едновременно с това представя и изследователската същност на автора.

Дисертационният труд е с обем от 266 стр. и включва увод, 3 систематично и подробно разгърнати глави, изводи и обобщения, заключение, използвана литература с 88 източника и 4 приложения, които онагледяват определения праксиологичен модел чрез *„иновативно, творчески осмислено и обогатено, лично пречупено и представено отношение по темата, т.е. лична позиция, както и представяне на нова гледна точка“* (В: Приложение 3).

В увода

на разработката са представени обектът и предметът на изследването, целта и задачите, общата изследователска хипотеза и методите на изследване. Те са определени добросъвестно и правилно.

Глава 1 и Глава 2

на труда конкретизират теоретичната основа на дисертацията, като поставят интересни смислови акценти в методологически правилно-конструирано изложение.

Глава 1

представя широката за обсъждане тема относно връзките и взаимодействието между „праксиология и обучение“. Авторът дефинира същността и систематизира и основните характеристики на праксиологията и търси дидактическите измерения на праксиологията, като умело подчертава и личната си привързаност към утвърждаването на разбирането, че процесът на научаването е по-добър в праксиологически контекст.

В разработката Красимир Костов изяснява собственото съдържание на водещи праксиологични концепти в процеса на обучението.

Желанието за изясняване на детайла мотивира Красимир Костов да се позовава на много автори, защото разглежданите понятия са не само праксиологични, но и дидактически, и педагогически. По този начин е съвсем естествено да се изясни приложението на

праксиологията в университетското обучение на учители като друг специфичен компонент в разработката, който свързва проблемите на прaksiологията с емпиричната част на дисертацията. Прилагането на прaksiологията в университетската педагогическа подготовка е един специфичен момент в изложението, който обвързва проблематиката на прaksiологията с емпиричната част на дисертацията.

На с. 54 Красимир Костов обобщава, че *„всичко, посочено дотук, синтезирано във формата на прaksiологичната рефлексия, може да се разглежда в качеството на методология за разработване на концептуално-дидактичен модел, в конкретния случай – за формиране на художествена образност у учениците“*.

С компетентността на вещ човек в областта на визуалните изкуства и с енергията на един истински последовател на Лудвиг фон Мизес, авторът разисква в т.1.5. въпросите на „праксиологичната рефлексия като методология за разработване на концептуално-дидактически модел за формиране на художествена образност“. Намирам, че терминът „методология“ не е подходящ за възможностите на прaksiологичната рефлексия и може да се намери по-прецизен термин.

Глава 2

представя теоретичните постановки по другата фундаментална част на дисертацията – проблематиката на ролята и значимостта на художествената образност в процеса на обучение по изобразително изкуство. От позицията на познавач на визуалното изкуство авторът последователно и систематично интерпретира въздействието на образите върху съзнанието, художествената образност в процеса на обучение, принципите и методите на обучението в контекста на усвояването на художествената образност. Красимир Костов влиза в творчески-тълкуваната проблематика и педагогическите аспекти за съвременния урок по изобразително изкуство и развитието на образното мислене в учебните програми по Изобразително изкуство /I – IV клас/.

В тази част на дисертацията се открива едно неочаквано очарование, защото текстът звучи пояснително, смирено и философски-обобщено. Още в първите редове на Глава 2 се казва следното: *„Художествената образност е пряко свързана с разбирането за прекрасното. Най-обикновеният отговор на въпроса за естеството на прекрасното е, че това е качество на самия предмет...“*.

Ако това се интерпретира от някого като наивитет, то той ще сгреша – всъщност това е грижовност, стремеж към детайлност и прецизност при изясняване на понятията и на самата мисъл.

Лично на мен много ми допада задълбочената достъпност при излагане на тезите – така например, на с. 49: най-напред авторът дава дефиниция, а после следва разсъждението: *„...Но тук възниква следният въпрос – тези правила имат ли някаква ценност? Отговорът на този въпрос е труден, ако...“*

Този стил на поднасяне на материята никак не е повърхностен – всъщност именно той провокира интереса у читателя и позволява възприемането на дисертационния труд с лекота, дори с известна доза забавление, но едновременно с това събужда и сериозен размисъл по поставените тези.

Авторът създава една особена напевност на текста – той често стартира изречението с класическа мисъл, която всички познават, без да цитира, но завършва фразата със свое продължение и така създава ново съждение, например на с. 59 казва: „*Човекът в своята си същност е социално същество, което живее и се развива чрез интегриране в обществени взаимоотношения с други човешки същества. По време на този процес, в рамките на който натрупва опит и знания за собственото си развитие, възприятието играе ключова роля във формирането на сетивните представи, които имат значение за включването и функционирането в общ свят с останалите индивиди*“.

По същия начин на с. 126 Красимир Костов разсъждава: „*Знанията имат социална значимост в обществото....*“ и т.н.

В авторския подход към създаване на текста има една особена смелост на прескачане през епохите, с която той разгръща тезата си (например на с. 60 противопоставя идеите на Джон Лок на философията на Платон /!/, а после продължава с анализ на текстове от нашето време). И това в тази дисертация звучи естествено и се възприема добре.

Споделям тези цитати и този подход, за да въведа всички в *стила на писане и изразяване* на Красимир Костов. Смя да твърдя, че този стил не е изкуствено придобито умение, а е израз на неговия начин на мислене и световъзприятие – някак непринуден и едновременно с това – задълбочен и търсещ осмисленост.

Позоваването на повече автори и обогатяването на текста с по-голям брой литературни източници е напълно подходящо решение за изясняване на концептуалните твърдения в разгледаните две теоретични глави.

В Глава 3

на предложения за рецензиране труд се „*разработва и апробира концептуално-праксиологичен дидактически модел за усвояване на художествена образност*“ в учебното съдържание по изобразително изкуство.

Представеният текст на тази трета част експонира самия концептуално-праксиологичен дидактически модел, концептуализиран от автора с вътрешна убеденост и графично представен от него по подобаващ начин на с. 119, което улеснява неговото цялостно възприемане.

Концептуално-праксиологичният дидактически модел

е разработен не само теоретично, но е апробиран чрез реално проведен *експеримент*, за което поздравявам колежата Костов – достави ми удоволствие да видя, че експериментът в разработката е пълноценен, съдържа необходимите групи (констативна и контролна) и от методологическа гледна точка е адекватно осъществен и анализиран.

Глава 3 подробно описва всички елементи както на експеримента, така и на изследването с отговорите на студентите на 4 въпроса относно предоставените видеоматериали.

С второто проучване се цели потвърждаване на заложената хипотеза и на получените резултати от експеримента. По този начин са решени съвсем адекватно очерталите се предизвикателства. Намирам обаче, че е необходимо още в концепцията на дисертацията на

с. 6 да се посочи самият метод, който е използван за това „емпирично изследване със студенти“.

Изрично искам да отбележа, че резултатите от прилагането на концептуално-праксиологичния дидактически модел чрез осъществено „емпирично изследване със студенти“ предоставят богат емпиричен материал (макар и на базата само на 4 въпроса), който по много модерен начин е изложен и може да се ползва и от други изследователи, ако намерят това за необходимо за своите проучвания.

Обобщение

мога да направя, че в Глава 3 Красимир Костов провежда адекватно, осмислено и ефективно емпирично изследване в търсене на фактически доказателства по теоретичните постановки, изложени в първите две глави на дисертацията.

Изводите

на дисертацията произтичат от осъщественото изследване и представят концептуално-праксиологичния дидактически модел в теоретичен и приложен аспект.

Приносите

Научно-приложните приноси на дисертацията са отразени в автореферата. Те са написани по различен начин от формулировката на направените изводи, което е предимство за дисертацията. Приносите съответстват на постиженията на дисертацията и са детерминирани по правилен начин. Те се определят, както следва:

1. Разработен е авторски концептуално-праксиологичен дидактически модел за усвояване на художествена образност чрез обучението по изобразително изкуство в началното образование.
2. Анализират се и се синтезират основните съдържателно-конструктивни компоненти на модела, разгледан през призмата на дидактическата абстракция.
3. Експериментално е доказано, че преподаването, което се основава на концептуално-праксиологичния дидактически модел, допринася за по-ефективно усвояване на художествените образи от учениците.
4. Концептуално-праксиологичният дидактически модел на автора е многофункционален и може да бъде приложен в учебния процес и по други предмети.

Автореферат и публикации по темата

- *Авторефератът* вярно отразява дисертационния текст и отговаря на изискванията.
- *Посочените публикации* по темата на дисертацията са 5 на брой и представляват статии в наши, руски и полски сборници от конференции. По своето съдържание статиите са разнообразни и отразяват някои от основните смислови полета в разработката.

Бележка

Тъй като познавам текста от вътрешната защита в катедрата, не мога да не отбележа колко съм впечатлена от коректността на Красимир Костов към препоръките и забележките – той старателно е обърнал внимание на всяка от тях и е взел обмислено решение кое да приеме и кое да отхвърли. По този начин качеството е подобро и текстът определено е

усъвършенстван и обогатен – положени са усилия за коригиране на чисто технически грешки, за подреждане на пропуските в организацията на текста, но също така се добавят повече авторски препратки от литературните източници в първите две теоретични глави и приносите на изследването се разглеждат по-подробно и обективно вярно. В резултат на тези усилия докторската разработка притежава елегантна цялост на интерпретирания материал и всичко това оформя една стойностна дисертация в педагогическата област.

Въпроси

1. Ако хипотетично съществува опция за изработване на концептуално-праксиологичен модел в сфера, различна от изобразителното изкуство, в коя област Костов ще избере да продължи да работи и да направи друга нова по своето съдържание апробация с подхода на праксиологичната рефлексия?

2. Би ли се опитал асистент Костов да проведе качествено педагогическо изследване с праксиологична рефлексия? Какво мисли асистент Костов – защо в педагогическата област изглежда има много резерви за извършване на качествени изследвания?

Препоръки

Ще си позволя да препоръчам едно надграждане на апробирания модел и това развитие да доведе до една бъдеща доцентура, с което колегата Костов да се утвърди като изследовател със сериозно присъствие в областта на дидактиката.

Заключение

Представеният за оценка дисертационен труд е интересен по своята същност, стил и тематика, защото той поставя не само специфичен акцент върху праксиологичната рефлексия въобще, но показва и уменията на Красимир Костов като изследовател и като учен в областта на дидактиката, като задълбочен теоретик и дръзновен експериментатор, отстояващ и доказващ своите възгледи по един достоен начин – със средствата на научния резултат.

Въз основа на разработения дисертационен труд предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, по професионално направление 1.2. Педагогика /Теория на възпитанието и дидактика – Дидактика/ на Красимир Савков Костов.

08.06.2021, София

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р Цеца Коларова)